

TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN DENETİMİNDE OMBUDSMANLIK UYGULAMASI: KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU

Dr. Eylül Bayraktar
bayraktareylul@gmail.com

ÖZ

Ombudsmanlık kurumu, genel olarak kamu yönetimi ile bireyler arasındaki anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak amacıyla ortaya çıkmıştır. İlk örneği İsveç'te görülmüş, zamanla tüm dünyaya yayılmıştır. En önemli özelliği bağımsızlık ve tarafsızlık olması dolayısıyla önemli bir denetim mekanizması olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de ise 2012 yılında "Kamu Denetçiliği Kurumu" adıyla kurulmuştur. Bu makalede Kamu Denetçiliği Kurumunun hangi koşullar altında kurulduğu, kurumun yapısı, işleyişi ve kamuoyundaki bilinirliği ele alınmıştır. Makalenin amacı, Kamu Denetçiliği kurumunun bilinirliğine ve dolayısıyla kamu yönetimi karşısında bireysel hakların korunmasına ve iyi yönetim uygulamalarının yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktır. Kamu Denetçiliği Kurumunun, kurum tanıtımlarına daha fazla ağırlık vererek ombudsmanın, vatandaşların kamu yönetimi üzerindeki denetimine katkıda bulunmasını sağlaması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ombudsman, Kamu Yönetimi Denetimi, Kamu Denetçiliği Kurumu

Giriş

Tarihsel olarak ombudsmanlık kurumunun kökleri 1700'lü yılların başına dayanmaktadır. Rusya karşısında yenik düşen İsveç kralı 1709-1714 yılları arasında Osmanlı Devleti'ne sığındığı dönemde, kendi yokluğunda ülkesinde artan kötü yönetim uygulamalarını takip etmesi amacıyla bir temsilci atamıştır. Bu temsilci memur, ombudsmanın ilk örneği olarak kabul edilmektedir. İsveç kralının bu uygulamayı, esir düştüğü dönemde Osmanlı Devleti'nde gördüğü bazı uygulamalardan esinlenerek hayata geçirdiği kabul edilmektedir. Bu uygulamalar Lonca, Kadılık, Ahilik, Kethüda gibi uygulamalardır.

Ombudsmanlık kurumunun resmi olarak bir anayasa altında hükme alınması ise yine İsveç'te gerçekleşmiştir. Ombudsman, İsveç 1809 Anayasa'sında yer almış ve ilk parlamento ombudsmanı 1810 yılında atanmıştır. İsveç'ten sonra ise sırasıyla Finlandiya (1920) ve Danimarka'da (1955)

kurulmuştur. Kurumun adı, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Kurum çeşitli ülkelerde ombudsman, parlamento komiseri gibi isimlerle kurulmuştur.

Bu makalede öncelikle ombudsmanın genel özellikleri ve dünyadaki uygulamaları ile ilgili kısaca bilgi verildikten sonra Türkiye’de geçmiş dönem ombudsmanlık tartışmaları ve girişimleri, sonrasında ise Kamu Denetçiliği Kurumunun yapısı, işleyişi ve etkinliği ele alınacaktır.

1. Dünya’da Ombudsmanlık Uygulamaları

Dünya’da ombudsmanlık kurumu ilk olarak 1800’lü yılların başında İsveç’te kurulmuş, sonrasında diğer İskandinav ülkeleri ile tüm dünyaya yayılmıştır.

Ombudsman İsveççe bir kelimedir ve “halkın koruyucusu” olarak ifade edilmektedir. Genel bir ifadeyle, kamu yönetimi ve bireyler arasında arabulucu olarak görev yapar ve kötü yönetim uygulamalarının düzeltilmesine katkıda bulunarak yönetim-vatandaş ilişkilerini iyileştirir. Uygulama alanı bulunduğu ülkenin özelliklerine göre birtakım farklılıklar gösterse bile (atanma süreleri gibi) belli başlı özellikleri vardır (Hill, 1976: 12-13; Aktaran: Parlak & Doğan, 2019: 89):

- Kamu yönetimini dışarıdan denetler.
- Bağımsız ve özerktir.
- Denetim ve incelemeleri sonrasında oluşturduğu

raporunu parlamentoya sunar. Bu şekilde parlamento adına faaliyet gösterir.

•Yayınlanmış olduğu raporlarla parlamento ve kamuoyunun dikkatini çeker. Bu sebeple kamu yönetimi için önemli bir uyarı mekanizmasıdır.

- Kararlarının bir yaptırımı yoktur.
- Kamuyu ilgilendiren neredeyse her bilgi ve belgeye ulaşma hakkı vardır.

Kurumun işlevleri ise; koruma işlevi, araştırma-inceleme-denetleme işlevi ve yönetimin gelişmesine katkı sağlama işlevi olarak değerlendirilebilmektedir (Parlak ve Doğan, 2019: 90-91). Koruma işlevi ile kastedilen; bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin, insan haklarının tam gelişmemiş olması ve hukuki boşluklar gibi sebeplerle kamu yönetimi tarafından ihlali karşısında korunmasıdır. Kısaca, kamu gücü karşısında vatandaşın korunmasıdır. Araştırma-inceleme-denetleme işlevi ise; şikâyet ile ya da resen harekete geçen ombudsmanın söz konusu eylem ya da işlemle ilgili araştırma yapması, bilgi toplaması ve denetim yapmasını ifade etmektedir. Son olarak yönetimin gelişmesine katkı sağlama işlevi ile kurumun kötü yönetim uygulamalarına karşı kamu kurum ve kuruluşlarına

uyarı ve önerilerde bulunması dolayısıyla iyi yönetimin sağlanmasına yaptığı katkı anlatılmaktadır.

Dolayısıyla ombudsmanın amacı; kötü yönetim uygulama ve işlemleri karşısında bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasına katkıda bulunarak hukuk devleti ilkesinin sağlanması ve demokrasinin gelişerek kurumsallaşmasını sağlamaktır. İlk olarak İsveç'te kurulan ombudsman, zamanla dünyaya yayılmıştır. Duran (2021), Avrupa'da kurulan ombudsmanlıkları tarihlerine göre aşağıdaki gibi derlemiştir:

Tablo 1. Avrupa'da Ombudsmanlık

Dönem	Ombudsmanın Kurulduğu Ülke
1880'ler	İsveç (1809)
1920'ler	Finlandiya (1920)
1950'ler	Danimarka (1955), Batı Almanya (1959)
1960'lar	Norveç (1963), Birleşik Krallık (1967)
1970'ler	Fransa (1973), Lihtenştayn (1976), Portekiz (1976), Avusturya (1977)
1980'ler	İspanya (1981), Hollanda (1982), İrlanda (1984), Polonya (1987), İzlanda (1988)
1990'lar	Avrupa Birliği (1993), Hırvatistan (1994), Belçika (1995), Yunanistan (1995), Macaristan (1995), Letonya (1995), Litvanya (1995), Malta (1995), Slovenya (1995), Bosna Hersek (1996), Andorra (1997), Makedonya (1997), Romanya (1997), Ukrayna (1997), Moldova (1998), Rusya (1998), Estonya (1999)
2000'ler	Arnavutluk (2000), Çek Cumhuriyeti (2000), Kosova (2000), Slovakya (2002), Lüksemburg (2004), Bulgaristan (2005), Sırbistan (2007), Türkiye (2012)

Kaynak: Hazal Duran, Türkiye'de İdari Denetim ve Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık), (SETAV, 2021).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise ilk ombudsmanlık 1967 yılında Hawaii eyaletinde kurulmuştur. Hawaii'yi Nebraska, Iowa, Alaska gibi eyaletler izlemiş ve ombudsmanlık zamanla diğer eyaletlere de yayılmıştır (Parlak & Doğan, 2015: 185). Avrupa ve ABD örneklerinin yanı sıra Rusya, Yeni Zelanda, Japonya, Arjantin, Hırvatistan, İran, Hindistan gibi birçok ülkede çeşitli yıllarda kurulmuş ombudsmanlık kurumları faaliyet göstermektedir.

2. Türkiye'de Ombudsmanlık Kurumu Tartışmaları

Türkiye ombudsmanlık kurumunu denetim sistemine diğer birçok ülkeye kıyasla oldukça geç dâhil etmiştir. Arklan (2006:

95-95), Türkiye'nin ombudsmanlık kurumuna olan ihtiyacını aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

- “Parlamentonun yaptığı denetimin hükümetlerin çoğu zaman parlamentoda çoğunluğa sahip olması sebebiyle etkili olmaması,
- Yargılama sürecinin uzun sürmesi ve pahalı olması,
- İdarenin kendini denetlerken kendi lehine taraflı davranması,
- Kamuoyunca verilen tepkilerin yönetim tarafından fazla ciddiye alınmaması,
- Uygulanmakta olan denetim hizmetlerinin daha çok şekli unsurları öne çıkarması,
- Denetim mekanizmalarının kalabalık ve yüksek ücret alan kadroları ile büyük bir mali yük getirmesi,
- Kamu yönetimi ile vatandaş arasında sağlıklı bir ilişki olması,
- Bireyi koruyacak bir mekanizmaya ihtiyaç duyulması,
- Adı konulmamış bir kayırma sisteminin olması”

Türk Kamu Yönetiminin denetiminde ombudsmanlık fikri ilk olarak 1982 Anayasası hazırlık sürecinde ortaya atılmış, daha sonra bu fikir TUSİAD tarafından ciddi şekilde tartışılmıştır. TUSİAD bu konuda birçok rapor hazırlamış ve bu raporlar TBMM'ye de sunulmuştur.

“TUSİAD, 1983 senesinde yayımladığı raporda, ‘devlet büyüdüğü ve her geçen gün yeni bir alana ulaşmaya çalıştığı için, büroların sert ve robotik tavırlarından sıkılmış insanların kendilerine güler yüzle hizmet sunacak, dinleyecek ve kötü yönetimin oluşan usulsüz ve hatalı davranışlarını giderebilecek bir sisteme duydukları gereksinimden’ bahsedilmekte ve İskandinav ülkelerinde olan ombudsman türü bir yapının, meclise bağlı olarak Türkiye’de hayata geçirilmesinin, bürokratları halkla iletişimlerinde daha dikkatli ve anlayışlı olmaya evireceği ifade edilmiştir” (Demirkılınc, 2019: 50).

Siyasi partiler de ombudsmanlık kurumunun Türkiye’de uygulanmasına dair raporlar hazırlamış, konu seçim bildirgelerine dahi girmiştir. Bunun ilk örneklerinden biri, Doğru Yol Partisi’nin 1991 yılındaki raporudur. Ayrıca, Demokrat Parti- Cumhuriyetçi Türk Partisi 1994 ve 1995 yılları hükümet programları da ombudsmanlığın kurulması gerekliliğine değinen belgelerdir. Bu yıllarda ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasına dair kanun tasarıları oluşturulmuştur. “Ayrıca ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasına Cumhuriyet Halk Partisi’nin 2002 Seçim Bildirgesinde ve 2008 Yılı Parti Programında, DSP’nin 2003 Yılı Parti Programında yer verilmiştir” (Demirkılınc, 2019: 52).

Bunların yanı sıra 2005 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor, “Yolsuzlukla Mücadele Konferansı” kapsamında geliştirilmiş ve iyi yönetimin oluşturulması adına, gerekli anayasal düzenlemelerin yapılarak ombudsmanlık kurumunun hayata geçirilmesi ihtiyacına değinmiştir.

Ayrıca 1991 tarihli Kamu Yönetimi Araştırması genel raporu ve beş yıllık kalkınma planlarında da (dördüncü, yedinci ve sekizinci kalkınma planları) Türkiye’de ombudsmanlık kurulması yönünde ifadeler yer almıştır (Demirkılınc, 2019: 56).

2012 yılında 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nun kabulünden önce beş kez ombudsmanlık kurulması için kanun tasarısı girişimleri gerçekleşmiştir. Bunlar;

- Yurttaş Sözcülüğü Kanunu Tasarısı (1999)
- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı (2000)
- Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı (2003)
- Türkiye Halk Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı (2004)
- 5521 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (2006)
- 5548 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu* (2006)

Görüldüğü üzere Türkiye’de ombudsmanlık kurumunun kurulmasına yönelik tartışmalar, raporlar ve kanun tasarıları uzun yıllar gündemde yerini almıştır. 1980’lerle birlikte neoliberalizm ve küreselleşmenin tüm dünyada etkili olmaya başlaması, Türkiye’de ombudsmanlık konusunun ele alınmasında etkili olmuştur. Küreselleşme ve neoliberalizm ile birlikte “*siyasal ve yönetsel yeniden yapılanmaya bağlı olarak ortaya çıkan yeni kamu yönetimi, yönetim, yerelleşme, etik, vatandaş odaklı yönetim anlayışı gibi konular*” (Parlak & Doğan, 2019: 330) Türkiye’de ombudsmanlık kurumu tartışmaları ve nihayetinde kurumun kurulmasının önemli gerekçeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kurumun kurulmasına yönelik olarak kanun tasarılarının 2000’li yılların başlarında gündeme gelmesinin ise Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylığıyla ilgili gelişmelerle olduğu söylenebilir. Nitekim AB Türkiye Katılım Ortaklığı Belgeleri ve İlerleme Raporlarında ombudsmanlık kurumunun kurulmasına yönelik açık ifadeler yer almaktadır. Kendi ombudsmanına sahip Avrupa Birliği, AB üyeliğine aday ülkelerden de açıkça ombudsmanlık kurumunu kurmasını beklemektedir.

Yukarıda ifade edilen girişimlerden sonra 2010 yılındaki Anayasa değişikliği referandumuyla birlikte Kamu Denetçiliği

* Kanun, TBMM’de kabul edilmiş ancak Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi’nce yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmiştir.

Kurumu Anayasa'ya girmiş, 2012 yılında çıkarılan 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile birlikte ombudsman uygulaması Türkiye'de hayata geçirilmiş ve kurum, ilk başvurularını 2013 yılında almaya başlamıştır.

3. Kamu Denetçiliği Kurumunun Yapısı, İşleyişi ve Etkinliği

Başdenetçilik ve Genel Sekreterlikten oluşan Kamu Denetçiliği Kurumu; Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı, özel bütçeli kamu tüzel kişisidir. Kurumda bir başdenetçi, beş denetçi ile Genel Sekreter ve diğer personel görev yapmaktadır. Başdenetçi; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla, dört yıllığına seçilir. 6328 sayılı kanununun 10. maddesinde başdenetçi ve denetçi seçilebilme şartları sıralanmıştır:

- Türk vatandaşı olmak,
- Başdenetçi için elli, denetçi için kırk yaşını doldurmuş olmak,
- Tercihen hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, iktisat ve işletme fakültelerinden olmak üzere dört yıllık eğitim veren fakültelerden mezun olmak,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olmak,
- Kamu haklarından yasaklı olmamak,
- Başvuru sırasında herhangi bir siyasi partiye üye olmamak.

Bu şartlarla birlikte kurumun siyaseten tarafsızlığı sağlanırken, başdenetçi ve denetçilerin kamu yönetiminin işleyişiyle ilgili bilgi ve belirli bir tecrübeye sahip olması hedeflenmiştir.

6328 sayılı kanununun 5. maddesine göre Kamu Denetçiliği Kurumunun görevi ise “*idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmaktır*”. Dolayısıyla Kamu Denetçiliği Kurumu, başvuruları hukuka ve hakkaniyet ilkesine uygunluk yönünden ele almaktadır. Kanununun 5. maddesi aynı zamanda kurumun resen harekete geçemeyeceğini de göstermektedir. Nitekim maddede, kurumun şikâyet üzerine harekete geçeceği ifade edilmiştir. Aynı maddede Kamu Denetçiliği Kurumunun görev ve yetki alanı dışında kalan işlem, karar ve faaliyetler de belirtilmiştir. Bunlar “*Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Yargı*

yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleridir” (6328 Sayılı Kanun, Madde 5).

Kuruma yapılan başvurular ücretsizdir ve kurumun web sayfası üzerinden e-başvuru şeklinde yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da başvuru yapılabilmektedir. Gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişiler de kuruma başvuru hakkına sahiptir. Başvuru Türkçe dilekçe ile yapılmalı ve dilekçe başvuru sahibinin adı, soyadı, imzası, ikamet adresi gibi bilgileri içermek zorundadır. Kurum ön inceleme yaptıktan sonra başvuruları gündemine almaktadır. 6328 sayılı kanununun 17. maddesine göre “belli bir konuyu içermeyen; yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan; başvuru şekil şartlarına uygun olmayan, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan” başvurular kurum tarafından incelemeye alınmamaktadır. Ayrıca başvurunun incelemeye alınması için, idari başvuru yollarının tüketilmesi gereklidir.

Kamu Denetçiliği Kurumunun incelemeye almış olduğu başvurularla ilgili talep ettiği bilgi ve belgelerin, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından otuz gün içerisinde sunulması zorunlu olup; bilgi ve belgeleri haklı bir gerekçe göstermeksizin paylaşmayanlar hakkında, Kamu Denetçiliği Kurumunun başvurusu üzerine soruşturma açılabilir (6328 Sayılı Kanun, Madde 18).

Kamu Denetçiliği Kurumu başvuruları, başvuru tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde sonuçlandırmak durumunda olup; başvuru sonucunu hem başvuru sahibine hem de ilgili kuruma bildirir ve kurum, Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından sunulan öneriyi uygulamak istememesi halinde bunun gerekçesini otuz gün içerisinde bildirir (6328 Sayılı Kanun, Madde 20).

Kamu Denetçiliği Kurumu, her yılsonunda yıllık raporunu Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Rapor, kurumun yıl içerisindeki faaliyetleri ve önerilerini kapsamaktadır. Rapor, Resmî Gazete’de yayımlanmak suretiyle kamuoyu ile paylaşılır ve Kurum, ayrıca gerekli gördüğü durumlarda yıllık raporu beklemeden, kamuoyu ile bilgi paylaşımında bulunabilir (6328 Sayılı Kanun, Madde 22).

Kamu Denetçiliği Kurumunun kamuoyu ile bilgi paylaşımında bulunması, kurumun etkinliği açısından oldukça önemli bir konudur. Kurum, kamu yönetimi üzerindeki denetiminin etkinliğini, kamuoyu denetimini harekete geçirerek artırabilecektir. Bu noktada kurumun medya ile ilişkileri de çok önemlidir. Kurumun medyadaki görünürlüğünün artması, karar ve önerilerinin kamu kurum ve kuruluşları tarafından

daha çok dikkate alınmasını sağlayacaktır. Fakat Kamu Denetçiliği Kurumunun medyadaki görünürlüğü yeterli görünmemektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumunun kamuoyunda bilinirliğine dair 2021 yılında Dursunoğlu ve arkadaşları tarafından bir çalışma yapılmıştır.[†] Bu çalışmada; katılımcıların %70,1'i Kamu Denetçiliği Kurumunu daha önce duymuş olduğunu; bu kişilerin önemli bir çoğunluğu da (%61,4) kurumdan televizyon aracılığı ile haberdar olduğunu beyan etmiştir. Günümüzde önemli bir iletişim aracı olan sosyal medyanın ise televizyondan çok sonra gelerek yüzde %7,2'de kaldığı görülmektedir (Dursunoğlu vd., 2021: 79). Nitekim daha eski tarihli bir çalışmada Sobacı ve Köseoğlu da (2016) Kamu Denetçiliği Kurumunun *“bir sosyal medya aracı olarak Twitter'dan vatandaşları kararları ve incelemeleri konusunda bilgilendirme ve kurumu tanıtmaya amacıyla yararlanırken; katılımı teşvik etme ve vatandaşla iki yönlü iletişime geçme açısından Twitter'ı etkin bir şekilde kullanamamakta”* (Sobacı ve Köseoğlu, 2016: 120) olduğu sonucuna varmıştır. İki çalışma arasındaki zaman farkı düşünüldüğünde Kamu Denetçiliği Kurumunun sosyal medyayı, vatandaş kurum ve faaliyetlerine yönelik bilgilendirme aracı olarak kullanma noktasında hala zayıf kaldığı anlaşılmaktadır.

Dursunoğlu ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan çalışmada, kurumun resmî sitesini ziyaret edenlerin oranı %9,1; yayınlarını okuyanların oranı ise %5,5'tir (Dursunoğlu vd., 2021: 80). Bu oranlar, Kamu Denetçiliği Kurumunun işlevi düşünüldüğünde oldukça düşük kalmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun yıllar itibarıyla başvuru sayısının (özellikle 2020 yılında 170.744 başvuru ile ciddi bir artış meydana gelmiştir) ve idarelerin tavsiye kararlarına uyma oranlarının artmış olduğunu da (2013 yılında yüzde 20 ile başlamış ve yıllar itibarıyla artarak 2020 yılında yüzde 76,38'i bulmuştur) belirtmek gerekmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna göre, 2020 yılında başvuruların yüzde 330 oranında artmasında, kurumun tanınırlığının artması ve Covid 19 salgını sebebiyle yaşanan sorunlar etkili olmuştur. Kamu Denetçiliği Kurumu Kamu Başdenetçisi Şeref

[†] Çalışma; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Konya, Tekirdağ, Balıkesir, Aydın, Manisa, Antalya, Adana, Hatay, Kırıkkale, Kayseri, Zonguldak, Kastamonu, Samsun, Trabzon, Erzurum, Ağrı, Malatya, Van, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin illeri olmak üzere toplam 26 ilden katılımcı ile yapılmıştır. “Araştırmada Kırçoğlu ve Pabuçcu'nun 2018 yılında yaptıkları çalışmanın soru formu genişletilerek kullanılmıştır” (2021: 78). Örnekleme ve araştırma yöntemine ilişkin daha fazla bilgi için bkz: Dursunoğlu, İ., Boyalı, H., & Gündoğdu, S. (2021). Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) İmajına Yönelik Bir Araştırma. Ombudsman Akademik, 7(14), 67-94.

Malkoç, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda yapmış olduğu sunumda başvuru sayısındaki artışa; "2020 yılında yapılan başvuruyu, geçmiş yıllara oranladığımızda, geçmişteki 7 yılın tamamı kadar başvuru yapılmıştır. Bu artışın sebebi Covid-19 sebebiyle alınan idari ve diğer tedbirlerden kaynaklanmaktadır. Kurumumuza özellikle 3 kamu bankasının temel destek kredisine ilişkin yaptığı düzenleme ve bununla ortaya çıkan sorunlarla ilgili çok sayıda başvuru gelmiştir" (www.indyturk.com, 2020) şeklinde açıklama getirmiştir. Dolayısıyla 2020 yılında başvuruların ciddi oranda artmasında Covid 19 salgınının payı oldukça büyüktür.

Kamu Denetçiliği Kurumunun web sitesi incelendiğinde kurumun birçok ilde toplantılar ve eğitimler düzenlediği görülmektedir. Örneğin, başdenetçi ve denetçiler 24-25 Kasım 2021 tarihlerinde Kahramanmaraş'ta, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Avrupa Birliğinin ortaklaşa yürüttüğü "İnsan Haklarının Korunması ve Tanıtımında Kamu Denetçiliği Kurumunun Rolü" projesi kapsamında vatandaşlarla bir araya gelmiştir (www.ombudsman.gov.tr, 2022). Bunun gibi birçok ilde birçok toplantı düzenleyen kurumun, üniversitelerde üniversite kulüpleri bünyesinde "ombudsmanlık toplulukları" oluşturulmasına yönelik girişimleri ve üniversite ziyaretleri, gençlerin kurum hakkında bilgilenmesi açısından önemlidir. Kurumun 2019 yılı faaliyet raporunda verilen bilgilere göre (Devlet Denetleme Kurumu Faaliyet Raporu, 2019: 6); 32 üniversitede konferans verilmiş, üniversite ombudsmanlık kulübü sayısı 100'ü bulmuştur. Ayrıca son yıllarda STK'lar ile iş birliği konusuna da önem verilmiş ve yine 2019 yılı faaliyet raporuna göre yaklaşık 600 STK temsilcisi ile bir araya gelinmiş, 2020 yılında da bu faaliyetler sürdürülmüştür.

Kamu Denetçiliği Kurumunun bu önemli çalışmalarına rağmen kurumun kamuoyundaki bilinirliğinin daha önce de ifade edildiği üzere, arttırılması ihtiyacı devam etmektedir. Kurumun tanıtımının yanı sıra vatandaşların katılıma teşvik edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Özellikle sosyal medya hesaplarını daha aktif bir şekilde kullanması, televizyonda kamu spotu şeklindeki kısa filmlerin gösterimlerinin yoğunlaştırılması, kurumun hem kamuoyu tanıtımına hem de vatandaşın kuruma başvuru yapmaya teşvik edilmesine önemli katkı sağlayacak ve dolayısıyla kurumun etkinliğini de arttıracaktır.

Sonuç

Dünya nüfusunun gün geçtikçe artması dolayısıyla birçok alanda ihtiyaçlar doğmuş, sistemlerin gözden geçirilmesi gündeme gelmiştir. Nüfus artışı, ülkelerin idare üzerindeki klasik denetim mekanizmalarının da yetersiz kalmasına sebep olmuştur. Sadece nüfus artışı değil, özellikle İkinci Dünya

Savaşı sonrasındaki dönemde devletin mal ve hizmet sunumundaki payının önemli ölçüde artması, beraberinde vatandaşların kamu yönetimiyle daha fazla karşı karşıya kalması durumunu da getirmiştir. Kamu yönetimi-vatandaş ilişkilerindeki artış, yönetim uygulamalarının denetiminde bağımsız mekanizmalara ihtiyacı doğurmuştur. Böylece ilk örneği daha eskiye dayansa da kötü yönetim uygulamalarıyla baş etmek üzere ombudsmanın dünyadaki yayılımı oldukça hızlı olmuştur. 1980'li yıllarla birlikte iyi yönetim ilkelerinin önem kazanması da ombudsmanlık uygulamasının önemini ortaya koyan bir gelişme olmuştur.

Klasik kamu yönetimi denetiminin yanında önemli bir denetim mekanizması olarak işleyebilecek ombudsmanlık kurumu, Türkiye'de diğer birçok ülkeye kıyasla oldukça geç kurulmuş olsa da kamu yönetimi denetimi ve bireysel hak ve özgürlüklerin korunması noktasında çok önemli bir gelişmedir. Fakat kuruma yapılan başvuru sayıları, kurumun daha fazla tanıtıma ve vatandaşları başvuru yapmaya teşvik etmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Kamu Denetçiliği Kurumunun; başvurunun kolaylığı ve ücretsiz oluşu gibi konularda, insanlara kolay ulaşabileceği platformları kullanarak bilgilendirme yapması bu noktada oldukça önemlidir. Son olarak, ombudsmanlık iyi uygulama örneklerinde, medya ilişkisinin kurumun kararlarının idare üzerindeki etkisi açısından oldukça önemli olduğu düşünüldüğünde, Kamu Denetçiliği Kurumunun medyada görünürlüğünü arttırması ve medya üzerinden bilgi paylaşımında bulunması; idarenin tavsiye kararlarına uyma oranını yüzde 70'lerden daha da yukarıya çıkaracaktır. Böylece Kamu Denetçiliği Kurumu etkili bir bağımsız denetim mekanizması olarak işleyecektir.

Kaynakça

- Aklan, Ü. (2006). Bir kamu denetim sistemi olarak ombudsman ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Selçuk İletişim*, 4(3), 82-100.
- Demirkılınç, A. (2019). Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu ve etkinliği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duran, H. (2021). *Türkiye'de idari Denetim ve Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık)*. SETA/ANALİZ.
- Dursunoğlu, İ., Boyalı, H., & Gündoğdu, S. (2021). Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) imajına yönelik bir araştırma. *Ombudsman Akademik*, 7(14), 67-94.

- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2019). 2019 Yılı Faaliyet Raporu. https://www.ombudsman.gov.tr/document/raporlar/ida_re_faliyet_raporlari/2019-faliyet-raporu/mobile/index.html
- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2020). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. 03.01.2022 tarihinde adresinden erişildi. <https://www.ombudsman.gov.tr/kdk-pdf/kdk-2020-yili-faliyet-raporu/mobile/index.html>
- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2021, Kasım). *Kamu başdenetçisi Malkoç ve kamu denetçileri, Kahramanmaraş'ta halkla buluştu.* <https://www.ombudsman.gov.tr/haber-kahraman-maras-programi>
- Sobacı, Z. & Köseoğlu, Ö. (2016). Ombudsman ve sosyal medya: Kamu Denetçiliği Kurumu'nun twitter kullanımına ilişkin ampirik bir analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(1), 103 – 124.
- Independent Türkçe (2020, Ekim). *Malkoç: 2020'de Kamu Denetçiliği Kurumu'na 7 yılın tamamı kadar başvuru yapıldı.* <https://www.indyturk.com/node/264121/siyaset/malko%C3%A7-2020%E2%80%99de-kamu-denet%C3%A7ili%C4%9Fi-kurumu%E2%80%99na-7-y%C4%B1n-tamam%C4%B1-kadar-ba%C5%9Fvuru-yap%C4%B1ld%C4%B1>
- Parlak, B. & Doğan, K. C. (2019). *Kamu yönetiminde denetim ve ombudsmanlık: Dünya ve Türkiye uygulamaları.* Ekin Yayınevi.
- 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6328.pdf>